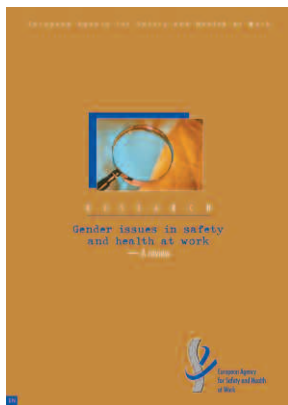

Zagadnienie płci w obszarze bezpieczeństwa i higieny pracy

Streszczenie raportu Agencji

Istnieją zasadnicze różnice między środowiskiem pracy kobiet i mężczyzn. Ma to bezpośredni wpływ na warunki bezpieczeństwa i higieny pracy (bhp).

Strategia działań Wspólnoty w zakresie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa w pracy¹⁾ jest ukierunkowana głównie na włączenie problematyki płci w obszar zagadnień związanych z bhp. Aby wesprzeć realizację tego celu, Agencja przygotowała raport prezentujący różnice, jakie ze względu na płeć ujawniają się w zakresie liczby wypadków przy pracy, chorób zawodowych i niedostatków wiedzy,

oraz wynikające stąd wnioski dla skutecznego przeciwdziałania zagrożeniom występującym w środowisku pracy.

Kluczowe wnioski raportu

- Konieczne są nieustanne wysiłki w celu poprawy warunków pracy zarówno kobiet, jak i mężczyzn.
- Różnice w zakresie warunków pracy obu płci mają istotny wpływ na różnice w uwarunkowaniach zdrowotnych związanych z pracą kobiet i mężczyzn. Zarówno na poziomie badań i analiz, jak i działań interwencyjnych należy uwzględniać rzeczywisty charakter pracy wykonywanej przez kobiety i mężczyzn oraz różnice w warunkach ich pracy i związane z tym zagrożenia.
- Możliwe jest podniesienie jakości podejmowanych badań oraz kontrolowania (monitoringu) warunków pracy poprzez konsekwentne uwzględnianie czynnika płci na etapie zbierania danych, uwzględnianie w analizie wyników rzeczywistej liczby przepracowanych godzin (kobiety pracują zazwyczaj krócej od mężczyzn) i szacowanie istniejących zagrożeń na podstawie rzeczywistego charakteru czynności związanych z wykonywaną pracą. Stosowane w badaniach metody epidemiologiczne powinny być oceniane pod kątem obojętności na wpływ czynnika płci w odniesieniu do otrzymywanych wyników pomiarów. Wskaźniki stosowane w kontroli warunków pracy powinny obejmować wszystkie aspekty ryzyka zawodowego w pracy kobiet.
- Ryzyko zagrożenia bezpieczeństwa i zdrowia kobiet w środowisku pracy było dotąd lekceważone i niedoceniane, zarówno w zakresie podejmowanych badań jak i działań zapobiegawczych. Wyraźny brak równowagi w ocenie zagrożeń występujących w pracy kobiet i mężczyzn powinien mieć wpływ na świadomość społeczną oraz charakter kolejnych badań i działań prewencyjnych.
- Przyjęcie stanowiska neutralnego wobec płci w polityce i ustawodawstwie doprowadziło do tego, że mniej uwagi i środków poświęcono na analizę i zapobieganie zagrożeniom zawodowym kobiet. Europejskie dyrektywy w sprawie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia nie obejmują pracowników domowych (czyli głównie kobiet). Ustawodawstwo nie zawsze dotyczy kobiet pracujących nieformalnie, np. żon lub partnerek mężczyzn, pracujących w rodzinnych gospodarstwach rolnych. Istniejące i wszelkie przyszłe dyrektywy w sprawie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w pracy, normy i programy kompensacyjne należy przeanalizować w kontekście czynnika płci.
- Na podstawie aktualnej wiedzy na temat prewencji wypadkowej i zainteresowania problematyką płci w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy przyjmuje się, że istniejące już dyrektywy mogą być wdrażane z szerszym uwzględnieniem czynnika płci. Należy jednak zwrócić uwagę na istniejący obecnie niedostatek wiedzy o roli i znaczeniu tego czynnika.
- Działania interwencyjne uwzględniające czynnik płci powinny się opierać na analizie rzeczywistych warunków pracy oraz na metodach partycypacji, czyli udziału w nich zainteresowanych pracowników.

¹⁾ *Adapting to change in work and society: A new Community strategy on health and safety at work, 2002-06 (Przystosowanie do zmian w miejscu pracy i w społeczeństwie: Nowa strategia Wspólnoty w zakresie ochrony zdrowia i bezpieczeństwa w pracy, 2002-06)* Komunikat Komisji Europejskiej, COM(2002) 118 final

- Działania mające na celu poprawę bezpieczeństwa i ochronę zdrowia pracujących kobiet nie mogą być oderwane od szerszego problemu dyskryminacji w pracy i w społeczeństwie. Działania na rzecz równości zatrudnienia powinny uwzględniać kwestie bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w pracy. Działania na rzecz bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w pracy podejmowane w innych dziedzinach, takich jak publiczna ochrona zdrowia czy inicjatywy odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstw, powinny uwzględniać kwestię płci.
- Kobiety mają zbyt mały udział w podejmowaniu decyzji dotyczących bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w pracy na wszystkich poziomach. Ich zaangażowanie powinno być bardziej bezpośrednie, a opinie, doświadczenia, wiedza i umiejętności kobiet powinny znaleźć odzwierciedlenie przy formułowaniu i wdrażaniu strategii bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w pracy.
- Istnieją przykłady badań, konsultacji, podejmowania interwencji i innych działań, w których wzięto pod uwagę czynnik płci i które zakończyły się sukcesem. Należy dzielić się doświadczeniami zdobytymi w tej dziedzinie.
- Choć ogólne tendencje w zakresie kształtowania warunków pracy i sytuacji kobiet są podobne we wszystkich państwach członkowskich i w krajach kandydujących, rozwiązania przyjmowane w poszczególnych krajach są zróżnicowane. Każde państwo powinno przeanalizować specyfikę swojej sytuacji pod kątem uwzględniania kwestii płci w zagadnieniach bhp, aby móc zaplanować przyszłe działania w tej dziedzinie.
- Przyjęcie wszechstronnego podejścia do kwestii bezpieczeństwa i ochrony zdrowia w pracy, uwzględniającego relacje praca – dom oraz szersze problemy organizacji pracy i zatrudnienia, poprawiłoby skuteczność zapobiegania zagrożeniom zawodowym, z korzyścią zarówno dla kobiet jak i mężczyzn.
- Kobiety nie stanowią jednolitej grupy i nie wszystkie kobiety wykonują tradycyjnie żeńskie zawody. To samo dotyczy mężczyzn. Wszechstronne podejście powinno brać pod uwagę to zróżnicowanie. Działania mające na celu poprawę równowagi między życiem zawodowym i prywatnym powinny uwzględniać harmonogram pracy kobiet i mężczyzn oraz być atrakcyjne dla obu grup.

Różne warunki pracy i życia domowego kobiet i mężczyzn

Z powodu istnienia na rynku pracy UE wyraźnego podziału na zawody zdeterminowane przez kobiety i przez mężczyzn, pracownicy każdej z płci mają inne środowiska pracy. Ponadto są stawiane wobec nich inne wymagania, nawet jeśli są zatrudnieni w tej samej branży i wykonują ten sam zawód. Istnieje rozdział między branżami i między zawodami w ramach branż, i nawet jeśli kobiety i mężczyźni są zatrudnieni w tym samym zawodzie, często faktycznie wykonują inne zadania. Istnieje ponadto pionowy podział w miejscach pracy, co oznacza, że mężczyźni częściej zajmują wyższe stanowiska. Kobiety dominują wśród pracowników zatrudnionych w niepełnym wymiarze godzin, gdzie podział ze względu na płeć jest jeszcze bardziej widoczny.

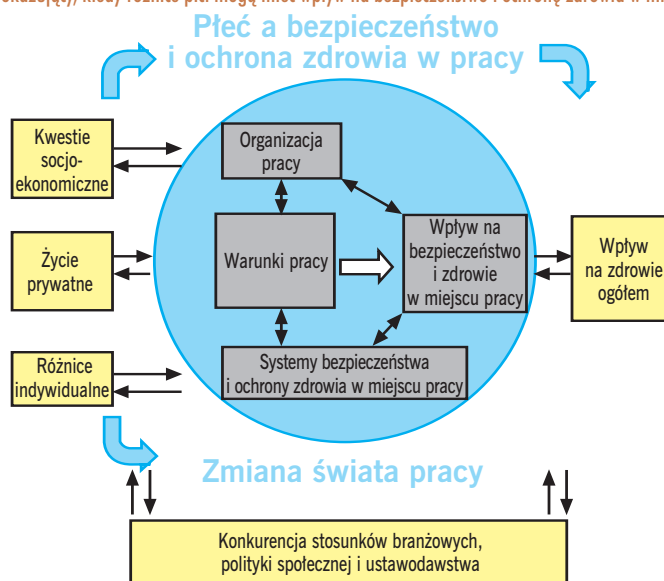
Wpływ na bezpieczeństwo i ochronę zdrowia w pracy mają także inne różnice w warunkach zatrudnienia, wynikające z różnicy płci. Więcej kobiet pracuje w niskopłatnych, niebezpiecznych zawodach, co ma wpływ na ich warunki pracy i zagrożenia. Kobiety zazwyczaj dłużej pracują w danym miejscu pracy niż mężczyźni, co powoduje, że są dłużej narażone na istniejące zagrożenia. Konsultacje z pracownikami i ich udział w kształtowaniu warunków pracy to ważny czynnik skutecznego przeciwdziałania zagrożeniom, ale kobiety często pracują w zawodach, gdzie reprezentacja związków zawodowych jest słabsza i są mniej zaangażowane w podejmowanie decyzji na wszystkich poziomach.

Nierówność płci zarówno w miejscu pracy jak i poza nim wpływa także na bezpieczeństwo i ochronę zdrowia kobiet w pracy. Istnieje istotny związek między szerszym problemem dyskryminacji a ochroną zdrowia. Kobiety wciąż wykonują większość niepłatnych prac domowych i opiekują się dziećmi i krewnymi, nawet jeśli zarazem wykonują płatną pracę w pełnym wymiarze godzin. To powoduje znaczne wydłużenie efektywnego czasu pracy kobiet i wywiera na nie dodatkową presję, zwłaszcza, jeśli istnieje konflikt między obowiązkami zawodowymi a życiem domowym.

Wybrane przykłady różnic zagrożeń i skutków dla zdrowia wynikających z różnic płci

Zagrożenie/skutki dla zdrowia	Płeć bardziej narażona	Uwagi
Wypadki	Mężczyźni	Mężczyźni mają wyższy wskaźnik wypadków, nawet po uwzględnieniu faktu, że kobiety przepracowują mniejszą liczbę godzin
Problemy z kończynami górnymi	Kobiety	Dużą liczbę problemów notuje się w zawodach wykonywanych przez kobiety, wymagających częstego powtarzania określonych czynności, takich jak praca przy lekkich liniach produkcyjnych czy wprowadzanie danych, gdzie kobiety mają niewielki wpływ na sposób pracy
Dźwiganie ciężarów	Mężczyźni	Jednakże, kobiety pracujące w zawodach związanych z utrzymaniem czystości i w gastronomii także doznają urazów z powodu dźwigania i przenoszenia ciężarów
Stres	Kobiety	Duża podatność na stres występuje u obu płci, ale czynniki stresowe, charakterystyczne dla pracy kobiet, to m.in. molestowanie seksualne, dyskryminacja, zawody o niskim statusie i cechujące się niewielkim wpływem na wykonywaną pracę, praca obciążająca emocjonalnie oraz podwójne obciążenie pracą płatną i niepłatnymi obowiązkami domowymi
Przemoc ze strony osób trzecich	Kobiety	Kobiety częściej stykają się w pracy z osobami trzecimi
Hałas/utrata słuchu	Mężczyźni	Kobiety pracujące w przemyśle tekstylnym i spożywczym mogą być również znacznie narażone na hałas
Nowotwory zawodowe	Mężczyźni	W przypadku kobiet wysokie wskaźniki występują np. w niektórych branżach przemysłu wytwórczego
Astma i alergie	Kobiety	Przykładowo: od środków czyszczących, środków sterylizujących i pyłu w ochronnych rękawicach z lateksu, stosowanych w służbie zdrowia, oraz pyłów w przemyśle tekstylnym i odzieżowym
Schorzenia skóry	Kobiety	Na przykład: na skutek pracy z wilgotnymi rękami (w zawodach takich jak gastronomia) lub na skutek kontaktu skóry ze środkami czyszczącymi bądź substancjami używanymi we fryzjerstwie
Choroby zakaźne	Kobiety	Na przykład: w służbie zdrowia lub przy pracy z dziećmi
Nieodpowiedni sprzęt roboczy i ochronny	Kobiety	Duża część odzieży i sprzętu roboczego jest zaprojektowana dla mężczyzn o przeciętnej budowie ciała, co sprawia kłopot wielu kobietom oraz mężczyznom o budowie ciała odbiegającej od przeciętnej
Rozrodczość	Obie płci	Zaniedbane kwestie to płodność, zaburzenia menstruacji, menopauza oraz rozrodczość mężczyzn
Nieodpowiednie godziny pracy	Obie płci	Mężczyźni częściej przepracowują dużo godzin płatnej pracy, kobiety wykonują więcej niepłatnej pracy w domu. Zarówno kobiety jak i mężczyźni domagają się poprawy równowagi między obowiązkami zawodowymi a życiem prywatnym.

Model pokazujący, kiedy różnice płci mogą mieć wpływ na bezpieczeństwo i ochronę zdrowia w miejscu pracy

Rozpoznawanie i uwzględnianie różnic wynikających z płci

Zapobieganie zachorowaniom i promowanie dobrego samopoczucia w pracy są ważne dla jakości pracy zarówno kobiet jak i mężczyzn. Charakter pracy, jej organizacja i wyposażenie są często oparte na modelu „przeciętnej” mężczyzny, mimo że ustawodawstwo UE podkreśla zasadę dostosowania pracy do pracowników. Ułatwiają pracę kobietom ułatwia się ją także mężczyznom. Raport omawia kwestię „wrażliwego na problem płci” podejścia do badań i działań, a „wrażliwe na problem płci” podejście do oceny zagrożeń zostało streszczone w oddzielnym dokumencie. Dodatkowe informacje można znaleźć w specjalnej sekcji na stronie internetowej Agencji (patrz: *Dodatkowe informacje*).

Dodatkowe informacje

Raport Agencji pt.: *Gender issues in safety and health at work – A review (Zagadnienie płci w obszarze bezpieczeństwa i higieny pracy)* zawiera informacje na temat zagrożeń dotyczących pracujących kobiet i sposobów przeciwdziałania im oraz wskazówki, jak stworzyć podejście „wrażliwe na problem płci”. Raport ten jest dostępny na stronie: <http://agency.osha.eu.int/publications/reports/209/en/index.htm>
 Numer 43 *Faktów (Facts)* na temat uwzględniania problemu płci w zapobieganiu zagrożeniom jest dostępny na stronie: <http://agency.osha.eu.int/publications/factsheets/>
 Strona internetowa Agencji zawiera sekcję z linkami do innych informacji dotyczących kobiet oraz ochrony zdrowia i bezpieczeństwa w miejscu pracy: <http://gender.osha.eu.int>

Europejska Agencja Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy

Gra Via, 33, E-48009 Bilbao, Spain
 tel. (34) 944 79 43 60, Fax: (34) 944 79 43 83
 information@osha.eu.int

© Europejska Agencja Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy. Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła. Wydrukowano w Polsce. Dystrybucja w Polsce: Krajowy Punkt Centralny Europejskiej Agencji Bezpieczeństwa i Zdrowia w Pracy: Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy, ul. Czerniakowska 16, 00-701 Warszawa, Tel. (0-22) 623 36 77, Fax (0-22) 623 36 93, Internet: www.bp.edu.pl, E-mail: focalpoint@ciop.pl